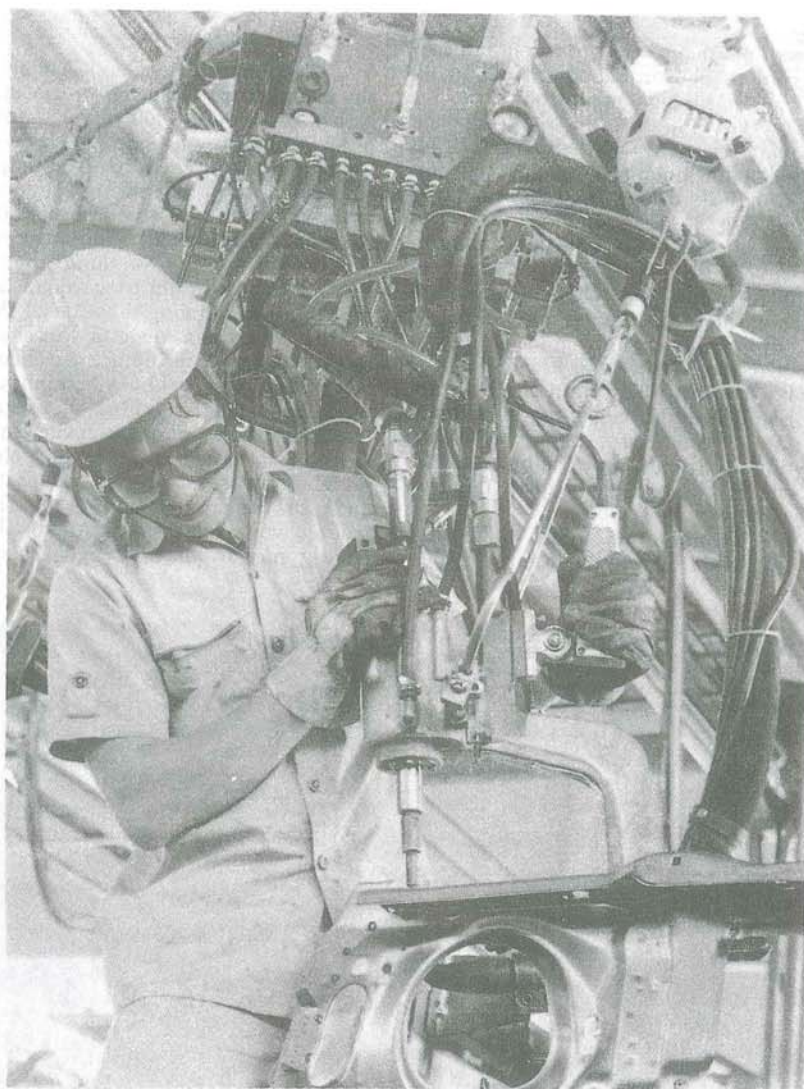

Trong quá trình chuyển đổi nền kinh tế sang cơ chế thị trường ở nước ta, cơ chế thị trường đã hình thành trên đại thể, song còn thiếu nhiều yếu tố như: thị trường vốn với tư cách là công cụ trung tâm của cơ chế thị trường, thị trường lao động, thị trường bất động sản, các thị trường sở hữu trí tuệ...tuy đã có bước tiến dài nhưng chưa khai thác và phát huy đầy đủ các tiềm năng của nền kinh tế, chưa tạo ra khả năng cần thiết để huy động vốn trong nước, nâng cao thích đáng khả năng tích lũy và đầu tư từ nội bộ nền kinh tế, chính vì vậy trong những năm tới cần "tiếp tục đổi mới cơ chế quản lý kinh tế với mục tiêu xóa bỏ cơ chế tập trung quan liêu bao cấp, hình thành tương đối đồng bộ cơ chế thị trường có sự quản lý của nhà nước theo định hướng XIHCN" (1).

Trước hết ta cần tìm hiểu thị trường với những đặc trưng của nó và vai trò của thị trường trong nền kinh tế. Việc chuyển nền kinh tế nước ta sang kinh tế thị trường theo định hướng XIHCN là yêu cầu khách quan, nhằm phát triển lực lượng sản xuất xã hội. Quá trình đó phù hợp với xu thế của thời đại và phù hợp với nguyện vọng của nhân dân ta. Thị trường với những đặc trưng chung nhất là:

- Tính tự chủ của các chủ thể kinh tế rất cao, các chủ thể bù đắp những chi phí và tự chịu trách nhiệm đối với kết quả sản xuất và kinh doanh của mình. Được tự do liên kết, liên doanh và tổ chức các quá trình sản xuất theo luật định.

- Trên thị trường hàng hóa rất phong phú. Người ta tự do mua bán

TỪNG BƯỚC PHÁT TRIỂN HOÀN THIỆN THỊ TRƯỜNG Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

NGUYỄN VĂN NGHỆ

hàng hóa. Người mua và người bán gặp nhau ở giá cả thị trường.

- Giá cả được hình thành ngay trên thị trường. Giá cả thị trường vừa là biểu hiện bằng tiền của giá trị thị trường, vừa là sự tác động của quan hệ cạnh tranh và quan hệ cung cầu hàng hóa và dịch vụ. Đối với người bán, giá cả phải phù hợp lợi ích giới

hạn của họ. Giá cả thị trường dung hòa được cả lợi ích của người mua và lợi ích của người bán.

- Cạnh tranh là một tất yếu của kinh tế thị trường. Nó tồn tại trên cơ sở những đơn vị sản xuất hàng hóa độc lập và khác nhau về lợi ích kinh tế. Trong nền kinh tế thị trường, theo yêu cầu của quy luật giá trị, cạnh

tranh diễn ra một cách phổ biến trong cả lĩnh vực sản xuất và cả trong lưu thông, cạnh tranh có thể rất phong phú nhưng động lực và mục đích cuối cùng của cạnh tranh là lợi nhuận.

- Kinh tế thị trường là hệ thống kinh tế mở. Nó rất đa dạng, phức tạp và được điều hành bởi hệ thống tiền tệ và hệ thống luật pháp của nhà nước.

Trên đây là những đặc trưng cơ bản của kinh tế thị trường. Tổng hợp cả các đặc trưng trên giúp chúng ta hình dung được khái quát cấu trúc của mô hình kinh tế thị trường. Từ đó cho thấy thị trường có vai trò rất quan trọng, nó gắn liền với kinh tế hàng hóa, trong nền sản xuất hàng hóa, sản xuất cho thị trường, tiêu dùng thông qua thị trường. Thị trường là lực lượng hướng dẫn, đặt nhu cầu cho sản xuất, là nơi kiểm tra cuối cùng chủng loại các hàng hóa, số lượng hàng hóa cũng như chất lượng

san phẩm. Thị trường còn là nơi cuối cùng để chuyển lao động tư nhân, cá biệt thành lao động xã hội.

Ở VN kinh tế thị trường sẽ được phát triển theo định hướng XHCN. Nó mang những nét chung của nền kinh tế thị trường đồng thời có những nét đặc thù riêng của điều kiện cụ thể của nước ta. Điều đầu tiên chúng ta cần chú ý là đất nước đã và đang từng bước quá độ lên CNXH từ một xã hội vốn thuộc địa nửa phong kiến với trình độ phát triển của lực lượng sản xuất xã hội còn thấp kém. Đất nước lại trải qua nhiều năm chiến tranh, hậu quả để lại còn nặng nề. Những tàn dư thực dân, phong kiến còn nhiều; lại chịu ảnh hưởng nặng nề của cơ chế tập trung quan liêu bao cấp.

Từ những đặc điểm và từ thực tiễn kinh tế hàng hóa ở nước ta hiện

và kém hiệu quả.

Điểm nổi bật cốt yếu là chưa có thị trường theo đúng nghĩa của nó. Nền kinh tế hàng hóa nhiều thành phần ở nước ta đã được phát triển, nhưng thị trường còn ở trình độ thấp, tính chất của nó còn hoang sơ, dung lượng thị trường còn thiếu và có phần rối loạn. Chúng ta mới từng bước có thị trường hàng tiêu dùng thông thường với hệ số giá cả và quan hệ mua bán bình thường theo cơ chế thị trường. Về cơ bản, nước ta vẫn chưa có thị trường sức lao động hoặc chỉ có thị trường này ở khu vực kinh tế ngoài quốc doanh với hình thức thuê mướn còn thô sơ. Trong khu vực kinh tế nhà nước về cơ bản còn sử dụng chế độ lao động theo biên chế. Chúng ta chưa có thị trường tiền tệ và thị trường vốn, hoặc chỉ mới có thị trường này ở khu vực ngoài quốc

thôn còn diễn biến phức tạp, chưa kích thích mạnh mẽ kinh tế hàng hóa ở nông thôn phát triển. Lực lượng lưu thông hàng hóa ở nông thôn chủ yếu là thương nghiệp tư nhân, vai trò của thương nghiệp quốc doanh và thương nghiệp hợp tác xã đang trong tình trạng suy giảm.

Để phát triển và hoàn thiện từng bước thị trường trong thời gian tới cần phải làm tốt các nội dung được coi như là những định hướng và giải pháp cơ bản sau:

- Phát triển mạnh thị trường hàng hóa và dịch vụ, mở rộng thị trường, thực hiện giao lưu hàng hóa thông suốt cả nước. Phát triển thị trường công nghệ, các dịch vụ thông tin, tư vấn, tiếp thị, tài chính, ngân hàng, kiểm toán, bảo hiểm...

- Khắc phục tình trạng kinh doanh trái phép, trốn lậu thuế, kiểm tra, kiểm soát và xử lý nghiêm minh các vi phạm. Tạo môi trường hợp tác và cạnh tranh lành mạnh trong sản xuất và kinh doanh. Thực hiện độc quyền nhà nước trong một số ngành, một số lĩnh vực nhất định và lợi ích của đất nước; hạn chế độc quyền kinh doanh, không để lợi dụng địa vị độc quyền để duy trì đặc quyền, đặc lợi, lũng đoạn thị trường.

- Chính đồn hoạt động của các tổ chức thương nghiệp thuộc mọi thành phần kinh tế. Đổi mới hệ thống thương nghiệp nhà nước để làm tốt vai trò chủ đạo, khắc phục tình trạng buông lỏng thị trường nông thôn và miền núi. Vừa khuyến khích mọi thành phần tham gia lưu thông hàng hóa, vừa tăng cường, từng bước phát huy vai trò nòng cốt của thương nghiệp quốc doanh, thương nghiệp tập thể.

- Tổ chức quản lý và hướng dẫn tốt việc thuê mướn và sử dụng lao động theo luật lao động; quản lý chặt chẽ đất đai và thị trường bất động sản, đảm bảo lợi ích của toàn dân và sử dụng đất có hiệu quả.

- Xây dựng thị trường vốn, từng bước hình thành thị trường chứng khoán - phát triển thị trường vốn thu hút các nguồn trung, dài hạn qua ngân hàng và các công ty tài chính để đáp ứng nhu cầu cho vay đầu tư phát triển.

Thực hiện những định hướng và giải pháp trên, thị trường hàng hóa và dịch vụ sẽ được phát triển. Với các biện pháp tích cực và đồng bộ nhằm tạo ra ngày càng nhiều chủng loại hàng hóa lưu thông trên thị trường, mặt khác từng bước hoàn thiện các yếu tố của thị trường ở nước ta hiện nay ■

(1) Văn kiện đại hội VII, NXB chính trị quốc gia, Hà Nội - 1996, tr.97 - 98

Ảnh Nguyễn Ngọc

nay, có thể nhận xét rằng: nền kinh tế nước ta không còn hoàn toàn là kinh tế tự nhiên, tự cấp tự túc, nhưng cũng chưa phải là nền kinh tế hàng hóa theo nghĩa đầy đủ. Mặt khác, do có sự đổi mới về mặt kinh tế cho nên nền kinh tế nước ta không còn là nền kinh tế chỉ huy. Có thể nói, thực trạng nền kinh tế nước ta khi chuyển sang kinh tế thị trường là nền kinh tế hàng hóa kém phát triển, còn mang nặng tính tự cấp tự túc và chịu ảnh hưởng nặng nề của cơ chế tập trung quan liêu bao cấp. Biểu hiện ở trình độ cơ sở vật chất - kỹ thuật và công nghệ sản xuất còn thấp kém. Hệ thống kết cấu hạ tầng, dịch vụ sản xuất và dịch vụ xã hội chưa đủ để phát triển kinh tế thị trường ở trong nước và chưa có khả năng để mở rộng giao lưu đối với thị trường quốc tế. Cơ cấu kinh tế còn biểu hiện mất cân đối

doanh với quan hệ vay, trả mua bán còn thô sơ. Khu vực kinh tế nhà nước vẫn sử dụng lãi suất, tỷ giá và quan hệ tài chính tiền tệ do nhà nước quy định. Chưa có lãi suất, tỷ giá và tín dụng thực sự theo cơ chế thị trường.

Thị trường nông thôn, nông nghiệp trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp nông thôn, làm cho thị trường hàng hóa ở nông thôn nước ta tuy mới hình thành, nhưng đã có chuyển biến tiến bộ. Song còn những hạn chế nhất định, chưa ổn định và phát triển chưa đều trên các vùng nông thôn của đất nước. Cơ chế vận hành của thị trường hàng hóa ở nông thôn còn nhiều ách tắc, chưa thực sự thông suốt trong phạm vi cả nước. Một số nơi hàng nông sản còn ứ đọng khó tiêu thụ, sức mua của dân cư nông thôn còn thấp, giá cả hàng hóa trên thị trường nông